

בס"ד

שביעית בזמן הזה

מפעם לפעם נשמעים זמירות במגמה להחליש את ענין השמיטה, בגיבוי דברים וחצאי אמיתות.

נתחייבנו להאריך ולהסביר קצת פשוטם של דברים.

הנה בתחילה מודיעים ששביעית בזה"ז דרבנן, מוסיפים בלחישה שלדעת כמה ראשונים, גם מדרבנן אינה נוהגת רק ממידת חסידות, ולא מודיעים שלדעת הרבה פוסקים שביעית בזה"ז דאורייתא, [אמנם בודאי שההכרעה היא ששביעית בזה"ז דרבנן].

והנה דעו לכם רבותי, שכל החיים שלנו מסביב לתורה ומצוות שהם חיינו ואורך ימינו הוא מדרבנן, ונתחיל משנה זו, שנת תשס"א. שופר מדרבנן. לולב מדרבנן. חנוכה ופורים מדרבנן. בדיקת-חמץ מדרבנן. מרור וארבע-כוסות וספירת-העומר ותשעה-באב - דרבנן. ובכלל, כל הנושא של מליחה ותערובת: הרי דם שבישלו - מדרבנן. ובשר עוף בחלב - דרבנן. וגם בבשר בהמה מסתדרים בכלי אב"י מדרבנן. והאמת שכל הקיום שלנו מדרבנן. כי בתורה כתוב: "ארבעים יכנו", ואתו רבנן ובצרי חדא. הרבנן עם תקנותיהם וגזרותיהם וה"שבותים" וה"זכר-למקדש", בזה הם בצרי מהמכות שמגיע לנו, והדת עומדת על תלה לקשר אותנו להקב"ה ולחיי הנצח. כל התפילות והברכות שממלאים את חיינו - מדרבנן. והם השמירה. ה"יכין" וה"בועז" של עם ישראל.

אבל לא נאריך בדוגמאות. ניקח את ענין השמיטה עצמו. מה שאנו אומרים ששביעית בזה"ז דרבנן - אין הכוונה בזמן הגלות. שהרי קי"ל דקדושה שניה לא בטלה, ולא נשתנה מאומה בקדושת הארץ מאחר החורבן לפני החורבן. אלא, שהכוונה שגם בזמן בית-שני, החל משיבת עזרא ונחמיה, הכל מדרבנן. הואיל והוגלו עשרת השבטים, וממילא אין כל יושביה עליה, ובטלו היובלות, ושמיטה תלויה ביובל, ולכן שביעית מדרבנן. וכן מפורש בגמ' בכמה מקומות, לענין פרוזבול שהלל הזקן תיקן, שהיה בפני הבית וחי מאה שנה לפני החורבן, וכן בריש מו"ק דקאמר שם אביי שמה ששנינו במשנה, להתיר במקום הפסד, הוא משום דשביעית בז"ה דרבנן.

ומעתה נבואה חשבון לראות כיצד כלכלו חכמי הדורות, ראשי אלפי ישראל, את כלל ישראל לדורותיהם. כשחזרו לארץ אחרי גלות שבעים שנה של בבל.

הנה ראשית דבר תיקנו להפריש תרומות ומעשרות, אעפ"י שמן התורה אינו נוהג, שנא': "בבואכם" - בביאת כולכם. וחלה ותרומה ומעשר - אינו מהתורה. אולם,

זאת אפשר להבין שמפני תקנת הכהנים והלויים והעניים, תקנו חכמים הפרשת תרו"מ, כעין דאורייתא.

אבל שביעית – רבותי! הרי התורה עצמה שואלת: "וכי תאמרו מה נאכל", וצריך להגיע לתשובה מפי הקב"ה: "**וציותי את ברכתי**". וגם ידענו שעם ישראל בבית הראשון לא שמר שמיטה כהלכתה, וע"ז בא הגלות. וכמפורש כ"ז בתורה בתוכחה, בפי "בחוקתי", שעל אף כל התוכחה הקשה, לא נתפרש שם בפירוש שום חטא ועוון, חוץ מעוון שמיטה: "אז תשבת הארץ והרצת את שבתותיה... את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה". והנה הגענו לא"י והישוב צריך להתבסס, ואנו תלויים בחסדי מלכי פרס, מה לנו להתאמץ יותר מאשר התורה ציותה לנו, ואנו פטורים משמיטה. מה לנו לכאב-ראש לרעב ולעוני ולנסיונות שיעמדו, וישוב הארץ כמובן בראש וראשון. אם התורה פטרה אותנו – ברוך שפטרנו והכל כשר וישר. לא ולא! רבותי! אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה, ואמרו: "הגדול, הגיבור והנורא, ושעקרו את יצרא דעבודה זרה, הם חגרו עוז, ובכח תורתם וחכמתם וברוח הקודש שהיה אצלם, הכריזו וקבעו לחייב את כולם במצוות השמיטה, כעין דאורייתא. וכחם לא רק בארץ, אלא גם בשמים, להוריד ברכה ושפע, וקיימו וקבלו כל היהודים עליהם ועל זרעם לשמור פי חכמים, "ככל אשר יורוך... לא תסור ימין ושמאל". וראה זה פלא! אותו עם ישראל, שלא הורגל מעולם בשמירה כראוי של השמיטה בעוה"ר – כשהיה מדאורייתא – הנה בבית-שני פרצה שמירת השמיטה בכל עוז, כאשר מלא בכל הש"ס והמדרשים, וכאשר ידוע ממלחמות בר-כוכבא, שמרו שמיטה במסי"נ ואכלו קוצים, ולא עלה בדעת אחד לבטל שמיטה, ונעשו כולם "גבורי כח עושי דברו" - רואה שדהו בור וכרמו שמם. אשרי איש שישמע למצוותיך, אשרי אדם עוז לו בד'.

ולא זו אף זו, אלא ראו זה פלא! החכמים הראשונים לא הסתפקו בזה שחידשו את מצות השמיטה, אלא נכנסו בכל כוחם לעשות גדרים וסייגים ומשמרת למשמרת להבטיח את קיום השמיטה מבלי שיהיו מכשולים והערמות. וכל המשניות במסכת שביעית ובתוספתא ובברייתות, שיש מאות גזירות ותקנות מדבריהם, שהוסיפו לאסור כשם שעשו שבותים בשבת. מן התורה אין איסור רק זריעה וזמירה – שהן האבות, וכל התולדות – מדרבנן. ולהרבה ראשונים נמצא שגם נטיעה וחרישה מדרבנן. הנה עמדו חכמים למנין בכל דור והוסיפו תקנות לאסור עשרות עבודות, כולם מנויים בפרק שני במס' שביעית. רבש"ע! מה להם לחכמים כ"כ להכביד את החיים אסרו השקאת מים, זיבול מייבלין ומפרקין, ועוד כל מיני איסורים, מפני מראית-עין. ויתרה מזה, אסרו לאכול את הצומח לבד בשדה - שזה בעצם שארית הפליטה מן הירקות שאפשר לאכלם. **וגזרו איסור ספיחים**, כך שהקיפו אותנו, והוסיפו לאסור הבאת ירקות מחו"ל, הננו מוקפים מארבע רוחות. ולא די בזה, אלא

שחכמי הדורות עמדו למנין והוסיפו לאסור: **שני פרקים הראשונים**, דהיינו: מפסח בשנה ששית בשדה הלבן ומעצרת בשדה האילן. וכל הבתים הגדולים של בית-שמאי ובית-הלל מתנצחים להעמיד ההלכה על בוריה: מתי בדיוק מתחיל האיסור שהוסיפו חכמים לפני שביעית. ואע"פ שקרובין דברי אלו להיות כדברי אלו, מדקדקין הם כחוט השערה לדייק את ההלכה. והנה לפנינו תמונה חדשה: לא רק שביעית, גם חצי שישית. בקיצור: תוספת-שביעית, במידה גדולה מלפניה ומאחריה, ומשניות שלימות, לדעת בדיוק נמרץ מה האסור ומה המותר באותם שני פרקים שניתוספו. ולא די בזה, אלא הביטו וראו! "תוספת שביעית" מדאורייתא היא יום אחד או שלושים יום, וחכמים הוסיפו חצי שנה על שמיטה מדרבנן. ברם, אחרי החורבן, אע"פ ששמיטה לא תלוי בביהמ"ק. אבל תוספת שביעית תלוי בבית המקדש - ולפי"ז אין כל דין התוספת, וממילא בטלו שני פרקים הראשונים - אבל עם ישראל אחר החורבן ממשיך כמקודם, וחכמי ישראל אינם טורחים להודיע לעם שאחר החורבן אין תוספת שביעית, שימשיכו ויהיה זכר למקדש, וגם ציפו: מהרה יבנה המקדש, עד שבא, **מאתיים שנה אחר החורבן, רבן גמליאל הנשיא, בנו של רבינו הקדוש ובית דינו**, וביטל את שני פרקים הראשונים, מהאי טעמא דאחר חורבן בית-המקדש אין תוספת, כמפורש בריש מו"ק בדברי רב אשי. ומשניות מסכת שביעית, כולם אחר החורבן, ולא נזכר במשנה ההיתר.

והנה אם ראשונים כמלאכים - אנו כחמורים! וכחמור באבוס בעליו, שהרי אצלנו כשממשש ובא שנת השבע - כל הדאגה נתונה איך לספק לעמך כל הירקות מכל הסוגים והמינים, שלא יחסר דבר, ומקמים ועדות-שמיטה ע"ז ומחפשים בכל המטמוניות איך לספק את הצרכים, ורבותינו קדמונו לא דאגו כלל שיהיה מה לאכול, אלא איך להבטיח שלא יפרצו את הגדרים, ועשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה - איסור ספיחים מפני עוברי עבירה, אסרו להביא ירק מחו"ל, אסרו ללקט עצים ואבנים מהשדות, וסיבבו אותנו מכל צד ככל האריכות שהארכנו, והכל כדי שח"ו לא יזרעו ולא יחרשו, והקיפו אותנו עם עשרות גדרים גדר לפנינו מגדר, **וכל זה בשביעית בז"הז דרבנן**.

כמה רחוק שכלנו הגס מרוח התורה. אבל הבה נתבונן מדרכי חכמים. כמה שבח יקר וגדולה וסגולה וקדושה וכבוד לאנשי כנה"ג וכל החכמים אחריהם, שהנחילו מנוחת השנה השביעית לעם ישראל בקדושתה וטהרתה. ושנת השביעית עצמה, אשר רוצה לשבח לקונה, מזמור שיר לשנת השבתון מכנף-הארץ זמירות להשמיע. הנה חוגרת שק, ומתאוננת על שחורשים וזורעים בגלוי ובפרהסיא, ונשתכח כל ענין השמיטה, ומתנחמת עם אותם המתי-מעט, אשר בתמימות-דרכם שומעים לרבותיהם ושומרים שביעית, ומשתדלים לעשות נפשות לקיום המצוה, שלא תעקר אות אחת בתורה. מה לנו עם הבאים לצנן, צינון ע"ג צינון לעמוד על הבימה

בפילפולי-הבל, ולשחק עם השמיטה כמו עם כדור-עף שמגלגלים אותו הלוך וחזור, ומכריזים שאסור להחמיר ח"ו רק אם לא יהא שום שינוי במחיר, ושום שינוי בטיב ועל סעיף זה כל גאוותם – שבזה הביאו הצלה לכלל ישראל.

רבים שואלים מה ההבדל בין מכירת-חמץ ו"היתר מכירה". וההבדל הוא כמון השמים לארץ (וכבר אמר זאת ה"אמרי אמת"): בחמץ - רצון התורה שליהודי לא יהיה חמץ בפסח בכל גבולו, דהיינו רכושו. וכשמוכר החמץ לנכרי הוא ממלא אחר רצון התורה, שהחמץ עבר מרשותו לרשות גוי. בשמיטה הקב"ה הוריש את הגויים מהארץ ונתנה לנו, וציוה לנו לשמור שמיטה כדי לדעת "כי לי הארץ". מגיע שנת השמיטה והקב"ה מצפה להכרזה של "כי לי הארץ" - עומדים ומחזירים את הארץ לגויים שגירשום מפה, כדי להפקיע את עצמנו מן המצוה.

לגופה של המכירה. כשהועלתה ההצעה בראשונה, ערך תשובה הנצי"ב מוואלזין, ה"הכתובה בספרו "משיב דבר", וכתב בהאי לישנא: **"ברח מהזאב ופגע בארי**. שהרי שביעית בז"הו דרבנן. ואיסור "לא תחנם" מהתורה אף בז"הו שאסור מדאורייתא לתת לנכרי חניה בקרקע "ולא ישבו בארצך וגו'". ומה טעם יש להתפלפל אם המכירה חלה בדיעבד, אם אומרים בכה"ג אין שליח לדבר עבירה, ושמחים שעושים תיקון שבעלי השדות בעצמם יחתמו כדי שיהיה בלי שליחות. ולשמחה מה זו עושה? כאותו כהן שקידש גרושה, והשמחה גדולה, שהבנים חללים ויוכלו להתחתן עם גיורות.."

ועדיין אנו מבחוץ. כי העיקר הוא שכל המכירה היא חוכא ואיטלולא וליצנות אחת גדולה. ואותם הגדולים שנזדקקו להיתר בשעתו, כשבאה השאלה מהמתיישבים הראשונים בא"י שהיו רובם ככולם יר"ש באמת שבאו ארצה מחביבות המצוה, והיה מצב שלא היה שום פרנסה וחרושת ומסחר. ואנשי הישוב הישן התפרנסו מהתמיכה בחו"ל, ובעלי השדות הוציאו בקושי מחייתם, ובשנת השביעית היה חרפת-רעב. ולא זה העיקר, אלא שהחוק בימי התורכים היה שאם נשאר אדמה בור – מי שעולה לחרשה ולזרעה, זוכה בה ונעשה בעה"ב, ונמצא שהכל היה נשמט מתחת ידם, והיה מצב קרוב – בגלל הדוחק - כעין בזמן רבי ינאי שאמר: "פוקו וזרעו". אלא שהגדולים לא מצאו עוז להתיר עד כדי כך, וחיפשו תקנות, ואז כל מה שעשו בעלי שדות עשו בגמירת-דעת כדי לא להכשל באיסורים. אבל היום מדובר במחללי שבתות בפרהסיא, שלא יודעים כל עיקר ורומסים כל קודש, ויודעים שהחתימה אין לה שום ערך, ואם יעיז הגוי לבוא לבקש את הקרקע ולשלם עבורה – יגרשו אותו במקלות. וגם המדינה והקק"ל לא יתנו לעשות זאת ויגרשום בתותחים ואבני-הקלע. והרי זה בלבו ובלב כל אדם, שאין כאן מכר ולא כוונת מכר ולא העברת בעלות, וכעין שאמרו: "הכותב כל נכסיו לאשתו – לא עשאה אלא אפוטרופיא", אע"פ שכתב וחתם בשטר ובעדי-חתימה ומסירה. ואדרבה, הדתיים

היום, שיש להם משקים וישובים, הם מקנאים קנאת הארץ באמת, והרצינים מביניהם מתנגדים בכל עוז להיתר-המכירה, כי מה שייך שימכרו אדמתם. והאחרים, פשיטא שזה נגד כל הרוח והמהות וההשקפה למסור קרקעות לנכרים. ולכן, אע"פ שמצד היר"ש היו גומרים בלבם להנצל מהעון, אבל זה נגד כל ההשקפה, ומהווה סתירה גלויה לכל מפעל ההתיישבות.

משא"כ בחמץ בפסח, אע"פ ששניהם יודעים שאחר הפסח ימכור הגוי חזרה ליהודי, אבל מ"מ אם יש היכי תמצוי שהגוי יבקש הסחורה לעצמו וישלם בהתאם לתנאי המכירה – מה טוב, ובחפץ-לב ימסרו כל הסחורה לגוי.

עוד זאת לדעת, כי גם הגדולים המתירים לא התירו לזרוע ולעשות שום מלאכה דאורייתא רק ע"י נכרים, וכיום במציאות: מאן דכר שמיה! רק במקומות שכל שבע השנים הפועלים נכרים.

וכ"ז מבלי להכנס לעצם ההיתר שכפי הגדרת הרב קוק, כל מה שמצרפים לשעת-הדחק ולהפסד-מרובה ולהיתר-עגונות – צירפו וחיברו כאן יחד לסמוך על שיטת יחיד וכו' וכו'. כי אין כוונתנו לנגוע במחלוקת ההלכתית שהיה בשעתו.